

אנטיבייטיקה או פרוביטיקה: הוויכוח בין בית הלל ובית שמאי מבוסס על אג"ק הרבי א עמוד פ

יהודי נידון למוות במשטר הטרור של סטאלין ועמד להיות מוצא להורג על ידי כיתת יורים. "מה בקשתך האחרונה?", שאל הקצין האחראי. "אני מבקש שאחרי ההוצאה להורג, תשרפו את גופתי ותפזרו את האפר על קברו של סטאלין".

"זה בלתי אפשרי, השיב הקצין, סטאלין הדגול עוד חי". – בסדר, אומר היהודי, אני אחכה".

ביהדות אין סבלנות. התורה היהודית לא בנויה על הדרגתיות וכניסה לעניינים צעד אחר צעד, אלא על קפיצה מהירה למים והתחייבות בכל המצוות בבת אחת. נער בר מצווה מתחייב מיד בכל תרי"ג המצוות, וכך בכל מצוה ומצווה בפני עצמה, הקיום צריך להיות שלם בכל הפרטים.

רק מצווה אחת יצאה מהכלל: הדלקת נרות חנוכה. כאן נכנסים לעניין לאט-לאט ולוקח שמונה ימים עד שמשלימים את המצווה. ביום הראשון מדליקים נר אחד, ביום השני שני נרות ורק ביום השמיני מדליקים את כל החנוכייה. וכאן עולה שאלה פשוטה: למה החנוכייה דולקת לאט?

הרי נרות החנוכה נועדו להזכיר את נס פך השמן הקטן שהספיק להדלקת נרות המקדש במשך שמונה ימים ושם הרי הדליקו מדי ערב את כל שבע הנרות במנורת המקדש?

למה הדבר דומה: נתאר אדם שנכנס לבית הכנסת בחג הסוכות עם אתרוג בלבד. למחרת הוא הוסיף לזלוב, ביום השלישי הוסיף הדס וביום הרביעי הביא את כל ארבעת המינים. לפליאת החברים הסביר כי הוא נוהג כשיטת בית הלל בחנוכה ונטל את המינים בסדר של "מוסיף והולך"...

1. שבת כא,ב: תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין – בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

פני יהושע ד"ה פליגי בה: אכתי בעיקר הדבר צריך טעם, למה חילקו חכמים בין הפרקים ולא השוו מידותיהם שידליקו בכל הלילות בשווה – או אחד אחד או שמונה שמונה?

מעניין לציין כי השאלה הזו התעוררה בעוצמה על ידי אדם גוי: חנוכה תשל"ט (1978) היה פורץ-דרך מבחינת פרסום הנס להמונים. נשיא ארצות הברית, ג'ימי קרטר, ירד את מדרגות הבית הלבן ויצא להדליק את מנורת החנוכה הגדולה שהעמידו שלוחי חב"ד במדשאות הבית הלבן. הנשיא טיפס על המנוף ביחד עם השליח הרב אברהם שם טוב, הדליק את השמש והשליח בירך והדליק את הנרות.

היה זה ליל רביעי של חנוכה, השליח הדליק ארבע נרות והמנוף החל לרדת בחזרה. אך הנשיא קרא לעצור את המנוף. "הדלקנו רק ארבע נרות, חצי מנורה עוד חשוכה". השליח הסביר כי המנהג הוא להוסיף מדי ערב, אך הנשיא התעקש. "אני מבקש שתדליקו את כל הנרות". יודעי דבר הסבירו כי הנשיא היה טרוד עמוקות בעניינים שונים ומצא סימן-רע בכך שחצי מנורה נשארת חשוכה.

בהמשך השיעור נתייחס אל מה שקרה אחר כך, אך הבה נתמקד בשאלת הנשיא. הוא העלה תמיהה מצוינת. מדוע חלק מהמנורה חשוכה במשך רוב ימי החנוכה?

אכן דעת בית שמאי היא הפוכה בדיוק. לדעתם נכון לפתוח עם עוצמת אש מלאה ולהדליק ביום הראשון את כל שמונה הנרות – ומה אחר כך? כאן מגיעה עמדה הרבה יותר תמוהה: "פוחת והולך". עלינו להפחית את עוצמת האור, להתחיל עם שמונה ולסיים עם אחד.

וכמובן, הגישה הזו לא פחות תמוהה: ראשית, הרי הנס בבית המקדש גדל מיום ליום? בכל יום בו השמן לא נגמר, הנס הלך והתפשט והיכה גלים בכל ארץ ישראל? ובכלל תמוה מאוד: האם יהודי יורד?! האם מותר להסתפק היום בחצי ממה שעשינו אתמול?! הרי הכלל הגדול במצוות הוא "מעלין בקודש ואין מורידין"¹?

מהרש"א: יש לעיין דודאי לא חולקים בית שמאי על הכלל דמעלין בקודש, שנלמד מפסוק [לגבי לחם הפנים בבית המקדש: הכהן היה נכנס עם הלחמים החדשים ומניחם על שולחן שיש או כסף (דעות שונות במנחות צט) ואחר כך מוציא את הלחמים הישנים מהשולחן ומניחם על שולחן זהב].

חכמי הגמרא הרגישו את הקושי בשתי השיטות והציגו שתי גישות ביסוד המחלוקת:

גמרא שם: פליגי בה תרי אמוראי ... חד אמר: טעמא דבית שמאי כנגד ימי הנכנסין [ימים העתידיים לבוא בחנוכה ולכן ביום הראשון מדליק שמונה ואחר כך פוחת והולך]. וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין. וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג [קרבנות חג הסוכות מתחילים בהקרבת יג פרים ופוחתים מדי יום עד שביום האחרון מקריבים ז' פרים]. וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורידין.

וכמובן, דברי בית שמאי צריכים הרבה ביאור: מה פתאום לציין את הימים העתידיים לבוא? ומה קושר את נס פך השמן דווקא לפרי החג של חג הסוכות?

ב. לפני שנכנסים לעניין ודנים בדרך הנכונה להנציח את נס פך השמן, עלינו להתייחס לסוגיה יותר בסיסית הנוגעת בעצם מהות החג. בלשון הגמרא: "מאי חנוכה?"

חנוכה הוא מועד די משונה. נראה כאילו אנחנו מתעסקים בפרטים ולא בעיקר. במקום לעסוק בעובדה שעם ישראל ניצל מכליה ח"ו והחשמונאים זכו לניצחון צבאי שלמעלה מדרך הטבע, אנו מקדשים פרק קטן מכל הסיפור – נס פך השמן הקטן – ועליו חוגגים את החג.

הבה ניזכר באירועי התקופה: הסיפור מתרחש לפני כ-2200 שנה. האזור היה רדוף מלחמות והשטח של ארץ ישראל עבר מיד ליד. המלך אנטיוכוס הרביעי שישב בסוריה כבש את השטח בין סוריה למצרים ובכלל זה את ארץ ישראל.

כדי לבסס את שלטונו הרעוע ולדחות את האפשרות למרד מחודש, הכריז המלך על החלת תרבות יוונית אחת ויחידה בכל שטחי מלכותו. היה זה סוג של 'קומוניזם קדום' בו המלכות דגלה בתרבות שווה לכולם ואיסור לקיים חיי דת אחרים ואמונות זרות.

2. מגילת אנטיוכוס (נכתבה בידי בני החשמונאים או בידי בית הלל ובית שמאי): ויאמר לשריו הלא ידעתם כי יש עם היהודים אשר בירושלים בינינו, לאלהינו אינם מקריבים ודתנו אינם עושים ... וגם

¹ בקשה על העתיד: זאת הסיבה שבברכת הגומל, הקהל עונה למברך: "מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב סלה". שכן איננו רוצים להסתפק בטובה שכבר הגיעה אלא מבקשים עוד ויותר למחר. סיפור מקסים ששמעתי מהרב שמואל רבינוביץ, רב הכותל והמקומות הקדושים: יש לו ידיד בשם ג'רי גרפסטיין, סנאטור ותיק בפרלמנט הקנדי. לפני כמה שנים גרפסטיין התקשר להזמין את הרב למסיבת יום ההולדת ה-80 שלו. הרב לא היה יכול לצאת מהארץ באותו מועד והסנאטור ביקש להתברך מהרב בטלפון. הוא סיפר כי הוא מתחיל כעת פרויקט חדש של הפצת עיתונים בסינית וביפנית בהשקעה כספית ענקית. הרב רבינוביץ השתתק. הסנאטור שאל למה הוא שותק, והרב ענה כי אינו יודע מה מברכים אדם בן שמונים שמתחיל פרויקט ענק. הסנאטור ביקש לספר לו סיפור: מדי עשור בחיי, הייתי חוטף משבר קשה ומתקשה לקום מהמיטה. הייתי שואל את עצמי מה הספקתי בחיי? אחרים עשו הרבה יותר וכו'. כשהגעתי ליום ההולדת החמישים נפילתי במשבר אישי קשה ולא הצלחתי להמשיך בסדר היום שלי. אשתי שכנעה אותי לנסוע אל הרבי מלובאוויטש. הרב פתח ואמר כי המנהיג היהודי הגדול ביותר בהיסטוריה היה משה רבנו, ואז הרבי עורר את העובדה שמשה החל להנהיג את העם בגיל שמונים. הרבי שאל: כיצד אדם בן שמונים מסוגל לקחת משימה אדירה של הנהגת עם מורכב כמו העם היהודי? והרבי השיב כי משה אף פעם לא הביט אחורה, הוא לא שאל מה כבר עשיתי, אלא מה מוטל עלי לעשות עוד. וכשאדם מסתכל מה מוטל עליו לעשות עוד – הוא נשאר צעיר. כשהוא מביט אחורה – הוא הופך להיות זקן.

מייחלים ליום שברון המלכים והשלטונים ואומרים מתי ימלוך עלינו מלכנו ... עתה באו ונעלה עליהם
ובבטל מהם הברית אשר כורת להם: **שבת, ראש חודש ומילה.**

כמובן, המלך כיוון חיצים אל בית המקדש בירושלים, המעוז הרוחני של עם ישראל. אנטיוכוס הדיח את הכהן הגדול ומינה במקומו איש מתייוון בשם "מנלאוס". האיש בזז את כלי המקדש ואוצרותיו והעבירם למלך וכן הנהיג עבודת אלילים תמורת עבודת הקרבנות. הרדיפה כנגד שומרי המצוות הייתה נוראה ומאותה תקופה זכור במיוחד הסיפור הנורא של "חנה ושבעת בניה".

מול האימפריה האדירה, קמה משפחה אמיצה במטרה לסלק את השלטון היווני מהארץ. החשמונאים נקטו באסטרטגיה של מלחמת גרילה זעירה, קבוצות קטנות של לוחמים הגיחו מתוך הרי יהודה וטבחו ביוונים. אחרי ארבע שנות לחימה עיקשת התרחש הנס והצבא היווני נשבר ונסוג מהארץ.

הכוהנים החשמונאים נכנסו בהתלהבות לבית המקדש, אך גילו מקום שומם וחרב. מזבח הזהב נלקח וגם מנורת הזהב לא הייתה, לא היה להם עושר וזהב והם נאלצו להקים מנורת ברזל פשוטה. הכוהנים חיפשו שמן טהור להדליק את המנורה, אך לא מצאו אלא פך אחד קטן שדלק שמונה ימים.

וכאן, אנו מגלים דבר תמוה ביותר: במקום להניח את הדגש על נסי הניצחון הצבאי שנמשכו שנים ארוכות ובו גברו מעטים על רבים, מתמקדים בפרט אחד זעיר – נס פך השמן. מדוע?

יתירה מכך: הרי כך המנהג בחגי ההצלה האחרים של עם ישראל, חנוכה ופסח, שם שמים בהחלט את כל הדגש על הצלת חיינו הפיזיים? בפסח קוראים בארוכה את ההגדה וכן בפורים קוראים את המגילה המספרים על נס ההצלה מידי הגויים. וכן בהתאם לכך מקיימים בפורים ופסח סעודה גדולה כדי להדגיש את נס הצלת הגוף, ואילו בחנוכה אין לא מגילה ולא סעודה?

שבת כא,ב: תנו רבנן: מאי חנוכה? שאמרו חכמים בכ"ה בכסלו, שמונה ימי חנוכה שלא מספידים ולא מתענים בהם? כשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים.

וכאן עולה השאלה הגדולה: כיצד מזכירה הברייתא רק בדרך אגב את נס ניצחון המלחמה?

פרי חדש אורח חיים תער: אין סברא ... שיעקר יום הניצחון שנחו מאויביהם ... לא יקבעוהו לדורות².

ישנו ביאור מפורסם שמקובל לאומרו בשם החתם סופר: רבי יהודה הנשיא השמיט מהברייתא את נס ניצחון המלחמה, משום שהחשמונאים חטאו בכך שנטלו לעצמם את הגה המלוכה בשעה שהם היו כוהנים משבט לוי והמלוכה שייכת לשבט יהודה (אלו השתייך רבי יהודה הנשיא). אולם להעיר כי הדברים לא נמצאים בספרי החתם סופר, ומעבר לכך, ברור שאין בכך ביאור למהות העניין.

האמת היא פשוטה הרבה יותר. צריכים ללמוד מעט היסטוריה כדי להבין את העניין: הסיפור הגדול של חנוכה הוא באמת אינו בהצלת חיינו מידי היוונים. שכן היוונים היו האויב הראשון של **לא בא להורגנו**. היוונים **לא לחמו ביהודים, הם לחמו ביהדות**. וזה כל העניין.

פרעה ביקש להרוג את הזכרים, המן ביקש להשמיד את כולם, הבבלים חרבו את ירושלים, ואילו היוונים **אהבו אותנו מאוד**. הם אפילו פיתחו ובנו את ירושלים וקראו לה אנטיוכיה. אך היוונים ביקשו להרוג את היהדות. הם נאבקו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך".

זה מה שהופך את המאבק של החשמונאים להרואי כל-כך. זאת הייתה המלחמה היחידה בהיסטוריה, עד היום הזה, שפרצה עבור **חופש דת**. מעולם לא יצאו אנשים למלחמת חיים ומוות

² פירוש השם "חנוכה": הר"ן כתב ש"חנוכה" הוא "חנו-כה", על שם חניית הלוחמים מהמלחמה שהסתיימה יום קודם. האור זרוע כתב שהוא על שם "חנוכת המזבח". ואכן הדברים קשורים לאמור בפנים: אם עיקר החג נתקן גם על ניצחון המלחמה (ראו לקו"ש כה/237 בדעת הרמב"ם) או לנס השמן הרוחני וחנוכת המזבח.

כנגד שלטון שאפשר לחיות אך לא העניק חופש רוח. יצוין שאפילו על פי ההלכה, אין חובה לצאת למלחמה כנגד אדם שמפריע לקיים מצוות (רק "יהרג ואל יעבור", אך לא ליזום נגדו מלחמה אקטיבית. ראו לקו"ש לה/וישב-חנוכה). אך החשמונאים בערו על קיום המצוות כמו על קיום החיים.

ולכן קבעו חז"ל את ימי החנוכה בעניין של **נס פך השמן**, "נר מצווה ותורה אור", משום שזה הסיפור של החג הזה. **יהודים גדולים שלחמו על הנשמה היהודית**. ובעומק יותר, הנר מסמל את הרוח היהודית ששואפת כל העת לעלות למעלה ולהתקשר עם מקורה האלוהי.

לבוש סימן תע"ר: לא בקשו מהם אלא ... להעבירם על דתם ... לכן לא קבעום אלא להלל ולהודות [בצורה רוחנית] ולא למשתה ושמחה [גשמיים]. אבל בימי המן שהייתה הגזירה להשמיד את הגופות, שיש בו ביטול משתה ושמחה ... כשנצלו ממנו קבעו להללו ולשבחו על ידי משתה ושמחה.

ואחרי כל ההקדמה אודות מרכזיות נס פך השמן, אנו שבים אל מחלוקת בית הלל ובית שמאי ומנסים להבין מדוע הנצחת הנס היא בדרך כה מעניינת של "מוסיף והולך" או "פוחת והולך"?

ג. ההסבר הראשון בגמרא ביסוד המחלוקת הובא לעיל: כנגד "ימים הנכנסים" או "ימים היוצאים". המפרשים מסבירים את הדברים בפשטות נהדרת.

ישנן שתי דרכים להביט על הנס: אפשר לומר שהוא **גדל מיום ליום**, אך אפשר לטעון להיפך שהוא היה **בשיאו ביום הראשון ואחר כך הלך וקטן**.

הבה נשוב אל אותו לילה של כ"ה בכסלו בו מצאו את הפך הקטן והדליקו את המנורה: אנו יודעים כי השמן לא נגמר באותו הלילה והספיק גם עבור הימים הבאים – אך כיצד בדיוק התרחש הנס?

אחד ההסברים אומר, שהכוהנים שפכו לכתחילה לתוך הקנים רק **שמינית מכמות השמן בפרך**, כדי לאגור שמן עבור הלילות הבאים, אך לתדהמתם השמינית הזו בערה לילה שלם, פי שמונה. כעין תקדים לכך הוא הנרות של שרה אמנו שמעט שמן דלק מערב שבת לערב שבת.

ביאור דומה נוסף: הכוהנים שפכו את **כל תכולת הפח** לתוך קני המנורה, אך בבוקר גילו דבר מפתיע: רק **שמינית מכמות השמן** ירדה והכמות הקטנה הזו בערה כמו כמות מלאה.

3. תוספות הרא"ש שבת שם: יש לומר שחילקו את הפך לשמונה והדליקו בכל לילה השמינית. אי נמי: נתנוהו בלילה הראשון כולו בתוך המנורה ולא דלק ממנו בכל לילה כי אם השמינית.

כעת אפשר להביט על הנס בשתי דרכים: אפשר להתמקד בשמינית השמן שבערה לילה שלם ואז הנס המדהים הזה **הלך והתפרסם מלילה ללילה ומיום ליום**. אך אפשר להתמקד **בשמן הנמצא בפרך** והוא באמת **הלך ופחת מלילה ללילה**. בלילה הראשון היה להם שמן שמסוגל לייצר נס של **שמונה ימים** ואילו בלילה השני היה להם שמן שמסוגל לייצר רק נס של **שבעה ימים**.

בית הלל הולכים אחרי מה שקרה **בפועל** והרי הנס התפרסם מיום ליום. בית שמאי מתמקדים **בפוטנציאל** הנס שהעניק ה' בשמן – והרי כוח הנס האלוהי ביום הראשון היה גדול מביום האחרון.

מהרש"א שבת שם: השמן התחלק לח' חלקים ונמצא ח' חלקים שמן היו פוחתים מלילה ללילה.

עד כאן הגישה הראשונה בגמרא אם הולכים אחרי ה"ימים הנכנסים" או ה"ימים היוצאים". כעת נעבור להסבר הגישה השנייה – אם לדמות את נס החנוכה לפרי החג שמתמעטים והולכים או לצעוד בהתאם לעיקרון הכללי ש"מעלין בקודש".

כאן עלינו להיכנס לרעיון יסודי בתורת המחשבה היהודית שהוא מקיף את כל חיינו. וכיון שעומדים בימים הסמוכים לחג הגאולה, י"ט כסלו, אין רעיון גדול ויפה מזה.

ג. הגברת ברוניא שייפער מארצות הברית היא מרצה ביהדות ובהשקפה חסידית. בתור אימא צעירה היא חוותה הרבה ספקות אודות התועלת בעבודתה, האם היא באמת נותנת השראה באנשים, וכל זה בנוסף לתסכול טבעי של אימא, שכמעט אינה נמצאת בבית ולא שותפה מספיק בחיי ילדיה.

פעם זכתה לקבל מסר עצום מהקב"ה על המהפכה הקטנה שהיא חוללה בעולם. המזכיר האישי של הרבי מלובאוויטש, הרב בנימין קליין, קרא לה אל חדר המזכירות והראה מכתב שהתקבל שם. המכתב הגיע ביחד עם בית מזוזה קטן והיה כתוב בו כך:

ראב"י שניאורסון היקר, אינני נמנה על קהל חסידך, אינני חלק מהעם היהודי, אני אדם נוצרי. במשך שנים רבות הייתי נשוי (ל"ע) לאישה יהודייה שלא ידעה יותר מדי על יהדותה. לפני כמה שנים עברנו משבר קשה, לא מצאנו משמעות בחיים והיינו מודאגים ובוכים הרבה. אשתי הציעה שאצטרף אליה לבית הכנסת הרפורמי, עשיתי זאת אך לא מצאנו בכך עניין. אחר כך אני הצעתי שהיא תצטרף אלי להליכה לכנסייה ביום ראשון והיא הסכימה.

כמה ימים לפני אותו יום ראשון, היא ראתה מודעה על הרצאה בזוגיות לפי היהדות מפי הגברת ברוניא שייפער. היא הלכה לאירוע ואחרי גמר ההרצאה ניגשה אל המרצה ואמרה לה מילים ספורות: בעוד כמה ימים אני הולכת לכנסייה להתנצר! המרצה פתחה את התיק שלה, הוציאה פמוט קטן וביקשה להדליק אותו ביום שישי לפני שקיעת החמה. אשתי עשתה זאת ובאיזו דרך שאני לא יודע להסביר אותה, החיים שלה התמלאו באור. היא כבר לא הלכה לכנסייה. במשך הזמן היא התחזקה יותר ביהדותה וקנתה גם בית מזוזה עבור הדלת הראשית של הבית.

לפני כמה שבועות, אשתי נפטרה. היה ברור לי שאערוך טקס לוויה נוצרי ואקבור אותה על יד המקום בו אני אמור להיקבר. אך רגע לפני שהחלתי לתכנן את הטקס, ראיתי את הפמוט על השולחן והבנתי שאשתי לא שייכת לבית הקברות ההוא. הרמתי טלפון אל הרב של בית הרפואה בו נפטרה והוא דאג לקבור אותה בבית עלמין יהודי. כעת, הוא מסיים את המכתב, אני נזכר שאותה גברת שייפער אמרה שהיא שייכת לחב"ד, אני שולח לך חזרה את בית המזוזה שאשתי קבעה על דלת הבית. אתה כבר תמצא דברים טובים נוספים לעשות אתו...

כולנו חווים רגעי חושך בחיינו, הדבר יכול לקרות בתוכנו עצמנו, בחיי הזוגיות שלנו, ובוודאי בחינוך הילדים. וכאן עולה השאלה איך מתחילים להאיר? מהי הדרך העיקרית להתקדמות בעבודת ה'?

דרך אחת היא להיאבק בחושך. בלשון ספר התהילים: "סור מרע". לפי הגישה הזו, הגברת שייפער הייתה צריכה לומר לאותה אישה כך: עלייך לעזוב מיד את הבעל הגוי שלך וטרם תעשי את הדבר הזה, אין שום טעם ביהדות שלך. או בדוגמאות מוכרות יותר מהעולם שלנו: אדם שרוצה להתקדם בעבודת ה', עליו דבר ראשון לזרוק את הטלוויזיה מהבית, לערוך תענית דיבור מדי שבוע ולמעט בתאוות האכילה. לפני כן, הוא "אינו יכול לבוא אל המלך בלבוש שק".

ויש דרך שנייה: להדליק אור, ובלשון ספר התהילים: "ועשה טוב". הדרך הזאת מאמינה בטוב האלוקי שקיים בנו בטבעיות וכל מה שנדרש הוא להעצים את האור. למגנט אותו ולהציף החוצה.

דוגמא נוספת מהעולם הזוגי: בני זוג שחוו תקופה קשה ונחלש הקשר ביניהם. אפשר להתמקד בחלק הבעייתי ולנסות להבין את הסיבות שגורמות להם לפגוע אחד בשני וכו'. אך אפשר להתמקד בגישה חיובית ולהציע להם לצאת יחד לסופשבוע, לחוות חידוש בקשר וכו'. הגישה הזו מכוונת אל התשוקה הטבעית של האדם לחוות חיי זוגיות טובים ופועלת להעצים אותו.

והדוגמא המוכרת ביותר, מעולם החינוך: ילד שב מבית הספר עם מכתב מהמנהלת שהוא גרם נזק חמור ושבר דלת בבית הספר. גישה אחת מתמקדת בענישה, שבועיים אין מחשב, אין משחקים וכו' כדי להחליש את החלק הבעייתי שבו. ואפשר ללכת בגישה הפוכה: לסכם עם הילד על מבצע לימוד

בו מתנהג טוב למשך תקופה ומקבל פרס חשוב. הגישה הזו רואה את הנפש האלוקית של הילד ופועלת לחזק אותה.

כמובן, שתי השיטות הן נצרכות, אך השאלה היא מאיפה מתחילים? על מה להניח את הדגש? בדיוק אגב כמו גישות שונות ברפואה התומכות במתן אנטיביוטיקה ההורגת את החיידקים הרעים או מתן פרוביוטיקה המחזקת את החיידקים הטובים השומרים על המעי. אותה מחלוקת קיימת בין האסכולה הישנה בפסיכולוגיה התומכת בהצפת נבכי הרוע האנושי מול האסכולה התומכת בפסיכולוגיה חיובית.

פעם אמרו: "אמור לי מה הבעיות שלך ואומר לך מהיכן הן נובעות". היום אומרים: "אמור לי במה אתה טוב ואומר לך איך לעשות את זה עוד יותר טוב"...

הגישה הראשונה נתמכת בלשון הפסוק: "סור מרע – ורק אחר כך – ועשה טוב". אולם הגישה השנייה סוברת כמו שאמר האדמו"ר מקוצק: 'סור מרע על ידי ועשה טוב'.

וזאת המחלוקת בין בית הלל ובית שמאי: בית שמאי רואים את הרע שממלא אותנו ולכן סוברים כי השלב הראשון הוא לסלק את החושך. לכן שיטתם היא כי יש להתחיל עם **עוצמת אש מלאה** ואחר כך **לפחות ולרדת**. כיון שכדי לסלק רע מהנפש - להיאבק למשל בתאוות לשון הרע – נדרשים בהתחלה כוחות אדירים לנצור את הפה ואחר כך מתרגלים לחיים כאלו ויכולים להוריד רגל מהגז.

אולם בית הלל הם פרו-ביוטים. הם טוענים כי **האדם הוא טוב ואילו הרע הוא זמני**. האדם הוא קדוש בטבעו ואילו הרע הוא רק ניסיון ומעטה חיצוני. כיון שכן, הבה נאיר את הטוב האלוקי הקיים באדם בטבעיות. ואכן כשמאירים אור – הולכים ומוסיפים **בהדרגה**. בשבוע הראשון לומדים תורה חמש דקות, בשבוע השני עשר דקות, וכן הלאה. **זאת דרך ארוכה שהופכת להיות קצרה**.

היכן מוצאים באופן מפורש את הגישות השונות בין בית הלל ובית שמאי? ידוע הסיפור על אותו גר שבא לשמאי וביקש ללמוד את כל התורה על רגל אחת. שמאי דחפו באמת הבניין. אחר כך הלך להלל ושמע ממנו את מה שביקש.

מה הוויכוח? האם שמאי לא רצה לקרב אותו? הרי שמאי עצמו אומר בפרקי אבות: "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות"? ולאידך, האם הלל לא הבחין בחוסר הרצינות שלו? התשובה פשוטה: שמאי טען כי ההתחלה היא **בהבעת רצינות**. קודם **תוותר** על משהו ואחר כך אלמד אותך. ואילו הלל אמר להיפך: **תלמד אותו והמאור שבתורה מחזירו למוטב**. (ראו בהערה תוספת נאה³)

אגרות קודש הרבי מלובאוויטש א עמוד פ: שיטות הלל ושמאי נתבארו בשבת לא (לגבי הגר) ששמאי לחומרא והלל לקולא. לכן מי שהיצר הרע טימא את מקדשו ובה ליטרה ולהיכנס תחת כנפי השכינה, לבית שמאי תחילת ועיקר העבודה הוא בסור מרע, וכשמתחיל בעבודה והרע בתקפו, נזקק ליגיעה גדולה ואור רב, אבל מיום ליום הרע פוחת והולך ואין צריך לאור גדול כמו ביום הראשון. וזה שהביאו בית שמאי ראייה לדבריהם מקרבנות פרי החג שהיו פוחתים והולכים, כיון שהקרבנות ע' פרי החג היא כנגד שבעים אומות העולם, ובתחילת העבודה עמהם נזקקים לאור רב ואחר כך פוחת הרע וממלאים תפקידם הטוב בעולם. אבל בית הלל אומרים, שתחילת הכל צריך להיכנס תחת כנפי השכינה ויתחיל בעבודתו בעניינים של ועשה טוב ... ומצווה גוררת מצווה ומעלים בקודש שמעט מעט יוסיף אומץ להיות מוסיף והולך⁴.

³ <http://www.kipa.co.il/community/show/4460913> מאמר של הרב זוין המנסח כך: אור או אור. גישת בית שמאי שאור החנוכה הוא **אש - ששורפת את טומאת יון**. לגישת בית הלל היה זה **אור - הנשמה היהודית**.

⁴ **שאלה גדולה:** הרי ביציאת מצרים נדרש תחילה **סור מרע**, כמו שדרש תחילה "דם פסח", להתנער מטומאת מצרים ורק אחר כך היה "דם מילה", "ועשה טוב"? אולי אפשר לבאר כי באמת **לא היה זה השלב הראשון**. כמובא בשיחה הידועה בח"א שהרבה לפני כן היו מכות דם ומצרים, ושם הסדר היה קודם מכת "דם" – לחמם את הקרירות, ועשה טוב, ורק אחר כך מכת צפרדע, לקרר את החמימות בעניינים שליליים.

לשלימות העניין ראו מאמר רבינו הזקן ד"ה כיצד מרקדים לפני הכלה בסוף ליקוטי תורה, המבאר באותה דרך את מחלוקת הלל ושמאי, האם לשבח את הכלה "כמות שהיא", על מגרעותיה או להביט אל החלק החיובי שבה – בגללו בחר בה החתן ולכן לשבח אותה שהיא "נאה וחסודה".

בשנה שעברה יצא לי להפגיש קבוצת עיתונאים, חלקם אינם שומרי תורה ומצוות לעת עתה, עם הגאון החסיד רבי יואל כהן שיחי'. רבי יואל פתח את השיחה במשפט מדהים: "עניינה של תורת החסידות הוא להאיר את הטוב בכל דבר". בעוד שגישת המוסר היא להיאבק ברע שקיים בכל מקום, תורת החסידות הגיעה לעולם כדי לגלות את הניצוץ האלוקי הקיים בכל אחד ובכל רגע מחיינו. ולכן הגישה החסידית המעשית היא להתמקד בטוב, להרבות בטוב והמאור שבתורה מחזירו למוטב.

קעת נשוב אל הסיפור בו פתחנו: דרישת נשיא ארצות הברית להדליק את כל נרות החנוכה במנורת הבית הלבן. השליח היה נבוך מול דרישת הנשיא והדליק את כל הנרות. למחרת הוא קיבל מסר כזה מהרבי: "ממך ציפיתי ליותר גאון יעקב!".

נשים לב: הרבי לא השפיל אותו ולא הנמיך אותו, להיפך, העצים אותו במידה מדהימה. אפילו הביקורת העבירה לו את המסר: אתה מסוגל להרבה יותר, אל תשכח זאת בפעם הבאה...

⁵ **מכתב מהרבי מלובאוויטש חנוכה תשכ"א:** ברצוני להוסיף נקודה אחת נוספת המופיעה בהדגשה גם בכתבי החסידות, והיא שבעת שמוכיחים ילדים, על ההורה או המורה להיזהר שלא לעורר בילד תחושה של חוסר אונים או ייאוש חלילה; במילים אחרות, אסור שהילד יקבל רושם כאילו הוא עצמו אינו ראוי וכי הכול אבוד וכו' ולפיכך הוא יכול להמשיך לעשות ככל העולה על רוחו. להיפך, יש לעודד את ההרגשה של הילד שהוא מסוגל להתגבר על הקשיים העומדים בפניו בעזרת כוח רצון ונחישות.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי**

**להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת**

שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב